

Werkplan Bronzen weken

Mentorprogramma voor de
laatste weken van het
schooljaar

Inleiding

Iedere docent weet hoe belangrijk groepsvorming is. In een positieve groep zullen leerlingen/studenten beter leren, elkaar steunen en helpen én respectvol met elkaar en met jou als docent omgaan. Een groep moet daarin begeleid worden en de regie daarin ligt bij de docent. Naast regels en duidelijke afspraken is het belangrijk om werkvormen in te zetten die de focus leggen op positiviteit.

Soms kan het, tijdens laatste deel van het schooljaar, een uitdaging zijn om leerlingen/studenten te motiveren en doelgericht aan het werk te laten gaan. Het is (hopelijk) mooi weer. Er zijn wat lange weekends waardoor lessen uitvallen en soms routines worden doorbroken. De eindexamens komen er weer aan wat een andere sfeer geeft op school. Het einde van het schooljaar lijkt dichtbij. Soms met veel toetsen die belangrijk zijn om het jaar met voldoende af te kunnen sluiten.

Het laatste stukje schooljaar, druk, druk, DRUK. En in al die drukte wordt de groep ook druk en ontstaat er onrust. Zelfs in positieve gezellige groepen ligt in de laatste periode van het schooljaar onrust maar ook normvervaging op de loer (Overveld, 2014). Het is toch haast vakantie en de groep zal uit elkaar vallen. Doelen zijn al gehaald of toch niet meer te halen. Leerlingen/studenten die al zeker denken te weten dat ze toch niet overgaan of zelfs naar een andere school moeten hebben de neiging de moed helemaal op te geven. Dan kan er zomaar een negatieve spiraal ontstaan met effect op de hele groep.

Onbewust zal de groep hierop anticiperen door mee te gaan in de negativiteit: het is immers gemakkelijker om afscheid te nemen van een groep wanneer die groep toch al niet meer zo leuk was. Dat alles kan ervoor zorgen dat er conflicten ontstaan en onrust. Ook pestgedrag kan (opnieuw) de kop opsteken. Een vervelende sfeer waarop je als leerkracht echter wel invloed op kunt uitoefenen.

Bij onrust in de groep bestaat het gevaar dat je als docent voortdurend 'brandjes' aan het blussen bent. Deze onrust komt ergens vandaan en het is goed om te onderzoeken waar die onrust vandaan komt. Want niet alleen jij als docent hebt hier last van ook de leerlingen/studenten in de klas. Ga het gesprek aan met groep. Leerlingen/studenten zullen met onzekerheden kampen: haal ik het wel, ga ik wel over, kan ik die onvoldoendes nog ophalen, het gaat me niet meer lukken. Ze kunnen ook al zitten met vragen over volgend schooljaar. Hoe zal het volgend jaar zijn, welke leerlingen/studenten zitten er dan in de klas, zijn er andere docenten.

Ook al kun je als begeleider van de groep veel vragen niet beantwoorden: het helpt om erover te praten. Het is al fijn dat ze merken dat er meer mensen met vragen en onzekerheden zitten. Helemaal mooi is het wanneer je samen met de klas nieuwe afspraken kunt maken maken of 'oude' afspraken weer actueel maakt. Ook blijft in deze periode ook steeds een 'onderwater' programma actief. De groep blijft in beweging tot de groep in de laatste fase ontbonden gaat worden waarbij er ruimte moet geboden worden voor afscheid nemen. De laatste kolom in het schema is leeg: vul hier de activiteiten, werkvormen en lessen in die je tijdens de Bronzen Weken wil inzetten. Voor inspiratie kun je kijken op www.kieresoel.nl/werkvorm. Benieuwd naar de werkplannen Gouden Weken en Zilveren Weken? Zie: www.kieresoel.nl/werkplan-gouden-weken/ en www.kieresoel.nl/werkplan-zilveren-weken/

Fasen in het groepsproces

- Forming
oriëntatiefase waarin wordt kennism gemaakt
- Storming
waarin de machtsverhoudingen worden vastgesteld
- Norming
Waarin (on)geschreven regels duidelijk worden
- Performing
Waarin de groep min of meer stabiel is
- Adjourning/ Reforming
De groep neemt afscheid van elkaar

De 'stormingfase' kan in een groep zorgen voor onrust en onveiligheid. Het is de kunst om met de juiste werkvormen en interventies de 'norming'fase in tijd naar voren te halen.

Wanneer de verhoudingen duidelijk zijn en de normen bepaald zal de 'stormingfase' minder heftig verlopen

Na de meivakantie doorloopt een groep vaak dezelfde fasen. Omdat ze elkaar al kennen zal deze fase veel sneller verlopen.

Fase	Kenmerken fase	Rol/taak mentor	Rol/taak vakdocent	werkvormen	Vul in: werkvormen week 1
<p>1. Her-formeren</p> <p>oriënteren</p> <p>week 18-19</p>	<p>De groep lijkt rustig en wacht af.</p> <p>Leerlingen/studenten vinden een nieuwe start in de groep spannend.</p> <p>Leerlingen/studenten zijn veel met zichzelf bezig en hoe ze overkomen op anderen</p> <p>Er is behoefte aan structuur, duidelijkheid en veiligheid</p> <p>Leerlingen/studenten hebben de basisbehoefte om bij de groep te horen en stellen zich de volgende vragen:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Zijn de voorwaarden om erbij te horen hetzelfde als voor de vakantie? ✓ Wie is wel/niet lid van de groep? ✓ Zijn (sub)groepjes veranderd? 	<p>Zorg ervoor dat de groep elkaar de ruimte geeft om elkaar opnieuw of op een andere manier te leren kennen. Wees open, empathisch, warm en functioneel</p> <p>Schep duidelijkheid: Leerlingen/studenten weten dan wat ze kunnen verwachten</p> <p>Wees zichtbaar en benaderbaar</p> <p>Maak (heel kort) aantekeningen na ieder contactmoment over wat je opvalt</p> <p>Stel je opnieuw direct op als leider van de groep: pak de regie</p>	<p>Start je lessen niet meteen met je vak maar met vragen naar hoe het gaat met de klas</p> <p>Blijf bouwen aan de relatie</p> <p>Geef opnieuw duidelijkheid over wat leerlingen/studenten/studenten kunnen verwachten van jou en van het vak</p> <p>Bouw Energizers en werkvormen in die naast vak-gerelateerd zijn ook de groepsvorming positief beïnvloeden</p> <p>Neem de leiding/pak de regie</p> <p>Sta bij binnenkomst aan de deur</p> <p>Geef opvallendheden door aan de mentor</p>	<p>Start met werkvormen om terug te kijken op afgelopen periode en werkvormen die vooruitkijken naar de rest van het schooljaar.</p> <p>Gebruik werkvormen die inzetten op opnieuw of op een andere manier kennismaken</p> <p>Gebruik werkvormen die Leerlingen/studenten aan elkaar binden. Hou het daarbij licht en snij niet meteen pittige onderwerpen aan.</p>	

Fase	Kenmerken fase	Rol/taak mentor	Rol/taak vakdocent	werkvormen	Vul in: werkvormen week 19
<p>2. Re-Norming</p> <p>Normen evalueren en opnieuw bekrachtigen week 19</p>	<p>De normen en waarden van de groep worden geconsolideerd.</p> <p>Regels geven richting en zorgen voor veiligheid Geschreven én ongeschreven regels worden opnieuw vastgesteld</p> <p>Gedragsverwachtingen worden bepaald:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ De wijze waarop Leerlingen/studenten met elkaar en de docent omgaan ✓ De manier van communiceren ✓ Wat normaal gevonden wordt ✓ De motivatie van leerlingen/studenten ✓ Het al dan niet dezelfde doelen nastreven 	<p>Je bent als mentor het positieve voorbeeld, het rolmodel</p> <p>Blijf ervoor zorgen dat waarden en normen van informele leiders in de groep niet richtinggevend worden</p> <p>Evalueer samen met de groep de positief geformuleerde gedragsregels die je met de klas eerder hebt opgesteld</p> <p>Geef het juiste voorbeeld van positieve groepsnormen (respect, veiligheid, positief communiceren en samenwerken)</p> <p>Sta bij binnenkomst aan de deur</p> <p>Zie echt elke student/leerling</p> <p>Houd contact met ouders waar nuttig en nodig</p>	<p>Je bent als leraar het positieve voorbeeld, het rolmodel</p> <p>Formuleer met leerling/studenten opnieuw de gedragsregels voor jouw vak</p> <p>Bespreek wederzijdse verwachtingen</p> <p>Geef het juiste voorbeeld van positieve groepsnormen (respect, veiligheid, positief communiceren en samenwerken)</p> <p>Sta bij binnenkomst aan de deur</p> <p>Zie echt elke student/leerling</p> <p>Blijf opvallendheden doorgeven aan de mentor</p>	<p>Gebruik werkvormen die inzetten op hernieuwde kennismaking.</p> <p>Zet werkvormen in die het groepsgevoel versterken</p> <p>Kies werkvormen waarbij leerlingen/studenten helder en concreet doelen formuleren voor het laatste stukje van het schooljaar</p> <p>Gebruik een werkvorm die leerlingen/studenten laat ervaren en bewust maakt van de kracht van de groep tegen ongewenst gedrag</p>	

Fase	Kenmerken fase	Rol/taak mentor	Rol/taak vakdocent	werkvormen	Vul in: werkvormen week 20
<p>3. Storming</p> <p>presenteren week 20</p>	<p>Eerder een ik-gevoel dan een wij-gevoel</p> <p>Er ontstaat een nieuwe rangorde/hiërarchie</p> <p>Rolverdeling in leiders en volgers. Een sociale strijd op verbaal, fysiek en digitaal vlak om een plaatsje te veroveren</p> <p>Gezagsverhoudingen zullen weer botsen: conflicten.</p> <p>De mentor is de formele leider maar in de groep staan opnieuw ook informele leiders op</p> <p>Een sociale informele leider heeft een positieve invloed op de groep. Een negatieve leider kan het gezag van de docent ondermijnen.</p>	<p>Als formele leider zal de mentor moeten ingrijpen bij een gezagscrisis en de regie stevig in de hand houden</p> <p>Geef structuur en duidelijkheid en straal vertrouwen uit</p> <p>Verwijs wanneer nodig naar de eerder gemaakte afspraken en hou leerlingen/studenten aan de, samen met hen, opgestelde gedragsregels</p> <p>Leer de groep omgaan met tegenstrijdige belangen. Praat conflicten uit en neem een meer coachende rol aan</p> <p>Bespreek waar nuttig en nodig groepsdynamiek en/of individuele leerlingen/studenten met collega's</p> <p>Zorg dat leerlingen/studenten zich gehoord en gezien voelen</p> <p>Heb extra aandacht voor leerlingen/studenten die sociaal gezien buiten de boot (dreigen te) vallen</p> <p>Betrek waar nodig ouders</p>	<p>Blijf Energizers en werkvormen inbouwen die naast vak-gerelateerd zijn ook de groepsvorming positief beïnvloeden</p> <p>Behoud de leiding/pak de regie</p> <p>Geef structuur en duidelijkheid</p> <p>Zorg dat leerlingen/studenten zich gehoord en gezien voelen</p> <p>Herinner leerlingen/studenten aan eerder gemaakte afspraken</p> <p>Sta bij binnenkomst aan de deur</p> <p>Geef opvallendheden door aan de mentor</p>	<p>Kies werkvormen die het groepsgevoel versterken</p> <p>Kies een werkvorm die begrip voor diversiteit versterkt, leer leerlingen/studenten omgaan met verschillen</p> <p>Gebruik een werkvorm die leerlingen/studenten laat ervaren en bewust maakt van de kracht van de groep tegen ongewenst gedrag</p> <p>Zet werkvormen in die leerlingen/studenten bewust maken van groepsdruk</p>	

Fase	Kenmerken fase	Rol/taak mentor	Rol/taak vakdocent	Praktische werkvormen	Vul in: Lessen en werkvormen week 21 tot bijna einde schooljaar
<p>4. Performing</p> <p>presteren week 21 tot voorlaatste schoolweek waarin nog 'echte' lessen worden gegeven</p>	<p>De groepsrollen staan vast. De onderlinge verhoudingen zijn in balans en er heerst basisrust</p> <p>Er is betrokkenheid op elkaar, er is cohesie. Geen individuen maar teamspelers</p> <p>De groep is klaar om aan het werk te gaan</p> <p>Bij een negatieve groep: trek aan de bel trekken en schakel hulp in</p>	<p>Heb zicht op de verschillende rollen in de groep en de effecten daarvan</p> <p>Heb oog voor de sfeer en blijf investeren in positieve groepsvorming.</p> <p>Monitor de groepsprocessen en hou het eventuele 'onderwaterprogramma' van de groep en de ongeschreven regels in de gaten</p> <p>Informeer naar de groep bij collega's</p> <p>Bespreek eventuele zorg over leerlingen/studenten met de zorgcoördinator</p> <p>Besteed aandacht aan competentie en autonomie.</p>	<p>Bespreek eventuele zorg over de groep en/of individuele leerlingen/studenten met de mentor</p> <p>Sta bij binnenkomst aan de deur</p> <p>Blijf Energizers en werkvormen inbouwen die naast vakgerelateerd zijn ook de groepsvorming positief beïnvloeden</p> <p>Behoud de leiding/pak de regie</p> <p>Geef structuur en duidelijkheid</p> <p>Geef opvallendheden door aan de mentor. Ook wanneer het goed gaat met een klas is dat prettig om te horen voor de mentor</p>	<p>Gebruik werkvormen die die het groepsgevoel en de sociale veiligheid versterken. Blijf actief werken aan pestpreventie</p> <p>Gebruik werkvormen die de autonomie en gevoel van competentie versterken.</p> <p>Kies werkvormen die onderlinge samenwerking vereisen en samenwerkingsvaardigheden versterken</p> <p>Gebruik werkvormen om helder en concreet doelen formuleren voor het laatste stukje schooljaar</p>	

Fase	Kenmerken fase	Rol/taak mentor	Rol/taak vakdocent	Praktische werkvormen	Vul in: Lessen en werkvormen laatste lesweek
<p>5. Adjourning/ Reforming</p> <p>Evaluëren</p> <p>laatste schoolweek waarin nog 'echte' lessen worden gegeven</p>	<p>De groep gaat uit elkaar en houdt op te bestaan</p> <p>Fase verloopt soms onrustig: er zijn ruzietjes en vervelende situaties. De groep lijkt zich niet meer aan afspraken te willen houden</p> <p>De groep bereidt zich voor op het afscheid: als de groep toch al niet meer leuk is wordt afscheid nemen gemakkelijker</p> <p>Soms gaat een groep ook overdreven aan elkaar hangen en gaan extra veel met elkaar afspreken. Het afscheid wordt moeilijk gevonden</p>	<p>Begeleid ook deze laatste fase zorgvuldig. Geef ruimte aan alle uiteenlopende gevoelens maar weet ook te relativëren</p> <p>Reflecteer met de groep op het jaar, kijk terug op de positieve ontwikkelingen</p> <p>Kijk ook samen met leerlingen/studenten vooruit naar het nieuwe schooljaar</p> <p>Zorg voor een 'warme' overdracht</p> <p>Faciliteer de jaarafsluiting</p> <p>Zorg voor een passend afscheid en organiseer dit samen met leerlingen/studenten</p>	<p>Reflecteer met de groep op het jaar, kijk terug op de positieve ontwikkelingen</p> <p>Kijk ook samen met leerlingen/studenten vooruit naar het nieuwe schooljaar</p> <p>Neem op passende wijze afscheid</p>	<p>Zet reflectieve werkvormen in die vooral terugblikken op alles wat prettig was en goed gegaan is</p> <p>Zaken die niet goed gegaan zijn mogen ook wel genoemd worden maar sluit altijd af met positiviteit</p> <p>Gebruik werkvormen die vooruitblikken en doelen stellen voor volgend jaar</p>	

Gebruikte literatuur en bronnen

- Bakker, M., & Mijland, I. (2009). *Handboek positieve groepsvorming*. Oirschot: Quirijn.
- Engelen R, v. (2022). *De groepscode*. Huizen: Pica.
- Overveld, K. (2015). *Groepsplan gedrag in het voortgezet onderwijs*. Huizen: Pica.
- Reijnen.L (2018) Groepsvorming en sociale veiligheid
- Remmerswaal, J. (1995). *Handboek groepsdynamica Nelissen*. Barneveld.

Met dank aan Bregje van Goethem en Bart de Wijs